HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[א] זיז היוצא מן הכותל ד' על ד' והניח עליו סולם כל שהוא מיעטו ולא אמרן אלא דאותביה עליה אבל אותביה בהדי' ארווחי ארוחיה ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [ב] כותל תשעה עשר צריך זיז אחד להתירו כותל עשרים צריך שני זיזים להתירו אמר רב חסדא [ג] והוא שהעמידן זה שלא כנגד זה אמר רב הונא [ד] עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ארבעה ונעץ בו יתד כל שהוא מיעטו אמר רב אדא בר אהבה [ה] ובגבוה שלשה אביי ורבא דאמרי תרוייהו אף על פי שאין גבוה שלשה מאי טעמא לא משתמש ליה רב אשי אמר אפילו שגבוה שלשה מאי טעמא אפשר דתלי' ביה מידי אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי מלאו כולו ביתדות מהו א"ל לא שמיע לך הא (א) דאמר רבי יוחנן [ו] בור וחולייתה מצטרף לעשרה ואמאי הא לא משתמש ליה אלא מאי אית לך למימר דמנח מידי ומשתמש [ז] הכא נמי דמנח מידי ומשתמש אמר רב יהודה אמר שמואל כותל עשרה צריך סולם ארבעה עשר להתירו רב יוסף אמר אפילו שלשה עשר ומשהו אביי אמר אפילו אחד עשר ומשהו רב הונא בריה דרב יהושע אמר [ח] אפילו שבעה ומשהו אמר רב סולם זקוף ממעט גמרא ולא ידענא מ"ט אמר שמואל ולא ידע (ב) אבא טעמא דהא מלתא מידי דהוה אאיצטבא על גבי איצטבא אמר רבה אמר רבי חייא [ט] דקלים שבבבל אינן צריכין קבע מאי טעמא כבידן קובעתן ורב יוסף אמר רבי אושעיא [י] סולמות שבבבל אינן צריכין קבע מ"ט כבידן קובעתן מאן דאמר סולמות כל שכן דקלים ומאן דאמר דקלים אבל סולמות לא בעא מיניה רב יוסף מרבה סולם מכאן וסולם מכאן וקשין באמצע מהו אמר ליה [כ] אין כף הרגל עולה בהן קשין מכאן וסולם באמצע מהו אמר ליה [ל] הרי כף הרגל עולה בהן

חקק

זיז היוצא מן הכותל ד' על ד'. טפחים: **והניח עליו סולם כל שהוא.** אפילו אין ברחבו ד' והעמידו בקרקע וסמך ראשו בזיז הוי כחד מיעוטא והרי בעליון ארבעה וכגון שאין חווקי הסולם מרוחקין שלשה: **ולא אמרן אלא דאותביה עליה.** סמך ראשו עליו כדפרישית: **אבל אותביה בהדיה.** אצלו וראשו נסמך לכותל: **ארווחי ארוחיה.** לזיז ולא הוי האי סולם מתחתיו דרגא לזיז ואין כאן מיעוט שהוא מובדל מן הקרקע הרבה: **צריך זיז אחד להתירו.** בסולם כל שהוא והזיז יוצא באמצעיתו שאינו גבוה עשרה לא ממנו ולמטה ולא ממנו ולמעלה: **צריך שני זיזין.** אחד קודם עשרה תחתונים ואחד למעלה הימנו בתוך עשרה עליונים דאי הוה גבוה עשרה לא הוה סגי ליה בסולם כל שהוא מידי דהוה אכותל: **זה שלא כנגד זה.** שיוכל לקבוע סולם שני מזה לזה: **עמוד גבוה עשרה ברה"ר ורחב ד'.** רה"י הוא והנוטל ממנו והנותן על גביו חייב ואם נעץ בראשו יתד כל שהוא מיעטו לרחבו מארבעה וביטלו מתורת רה"י: **יתד.** קבילי"א בלע"ז: **ובגבוה.** היתד שלשה אבל אם אינו גבוה שלשה כגגה דעמוד חשיב ולא ממעט: **אפשר דתלי ביה מידי.** וכיון דחזי לתשמישתיה דעמוד מיניה חשיב ולא ממעט: **מלאו כולו ביתדות.** לדידך דאמרת (חד) חד תשמישתיה הוא ולא ממעט יתדות טובא מאי מי אמרינן כיון דלא משתמש בהאי רוחב לאו רוחב הוא: **בור וחולייתה.** קרקע שניטלה מחפירת הבור והקיפו בו פי הבור סביב: **מצטרפת.** להשלים עשרה לעומק הבור לשויה רה"י. וה"ה נמי דחלל הבור ועובי היקף החוליא מצטרפין להשלים ארבעה לרוחבו לחייב הנוטל מעל גב החוליא כלום ואת הנותן על גבה כדתנן בהזורק [שבת דף צט.] חולית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה ורחבין ארבעה הנוטל מהן והנותן על גבן חייב ומהיא יליף ר' יוחנן לטעמיה דאמר מאי איריא דתני חולית הבור והסלע ליתני הבור והסלע אלא הא קא משמע לן דהבור וחולייתה מצטרפין לעשרה וכי היכי דשמעינן מינה לגובה שמעינן מינה נמי דמצטרפין לפותיא דהא קתני ורחבין ארבעה. והאי דנקט הכא לדר' יוחנן ולא נקט מתני' משום דמתני' לא תני צירוף בהדיא: **ואמאי.** הוי גגה דחוליא רה"י הא לא חזו ארבעה דידיה לתשמישתיה מפני החלל שהוא מהן: **אלא מאי אית לך למימר דמנח מידי.** כגון דף או אבן על פיה ומשתמש: **הכא נמי.** מניח דף ארבעה או שוטח בגד על היתדות ומשתמש עליו בנחת: **סולם ארבעה עשר.** שצריך למשוך רגלי הסולם ארבעה מן הכותל לפי שאין סולם זקוף נוח לעלות: **אפילו י"ג ומשהו.** שכשתמשוך רגליו מן הכותל ארבעה לא יהא ראשו נמוך מן הכותל טפח וכיון דלא הוי טפח לית לן בה: **אחד עשר ומשהו.** שכשתרחיק רגליו ארבעה יהא ראשו נמוך מן הכותל פחות משלשה וכלבוד דמי: **שבעה ומשהו.** דס"ל כרב דאמר לקמן סולם זקוף ממעט ואי זקיף ליה מגיע לפחות מג' לראש הכותל: **אמר רב סולם זקוף ממעט גמרא.** שמעתי מרבותי וטעמא לא ידענא דהא אין נוח לעלות: **מידי דהוה אאיצטבא על גבי איצטבא.** שהן מכוונות ואמרן לעיל(ג) דממעטין: **דקלים שבבבל.** פיסקי דקלים של בבל שהניחן סמוך לכותל למעטו אין צריך לקובען בקרקע ואע"ג דדבר הניטל הוא דתורת כלי עליהן דראויין למושב אפ"ה כבידן קובען שאין בא אדם ונוטלן וכן סולמות: **סולם.** כל שהוא מכאן וסולם כל שהוא מכאן אלו ואין בשניהן לא בזה שני טפחים ולא בזה שני טפחים רוחב וקבע קשין של תבואה כעין חווקין מזה לזה להשלימן לארבעה מהו: **אין כף הרגל עולה.** בקשים וסתם עליית הרגלים באמצע סולם הוא וזה אין ראוי לכך: **קשין מכאן ומכאן.** להשלים רוחבו לארבעה מהו: **הרי כף הרגל עולה.** בסולם וראויין הקשין לאחוז היד בהן ולעלות בסולם:

אלא מאי אית לך למימר דמנח עליה מידי ומשתמש. אצירוף עשרה לא איצטריך לטעמא דמנח מידי דאם הבור רחב ד' ואינו עמוק עשרה אלא ע"י צירוף חוליא רה"י גמורה היא ומשתמש ליה שפיר כיון שכותלי הבור מבפנים גבוהים עשרה וטעמא דמנח עליהן מידי מה יש להועיל שם כיון דאין חוליא גבוה י' מבחוץ לרה"ר ולא קאי האי טעמא אלא היכא דאין הבור רחב ד' מבפנים אלא ע"י צירוף חוליא והחוליא גבוה עשרה מבחוץ לרה"ר דאע"ג דתוכו לאו רה"י הוא על גביו רה"י משום דאי בעי מנח עליה מידי ומשתמש ואע"ג דרבי יוחנן לא הזכיר אלא צירוף עשרה מכל מקום דייק ממילתיה והא לא משתמש ליה משום דר' יוחנן אמתני' דפ' הזורק (שבת דף צט.) קאי כדפירש בקונטרס דשמעינן מינה נמי צירוף ארבעה דהא קתני ורחבן ד' ותימה דאמתני' דלקמן בפ' בתרא (דף צט:) דייק נמי רבי יוחנן הכי גבי בור ברה"ר וחוליתו גבוה עשרה טפחים וקאמר ר' יוחנן בגמ' אפילו תימא בסמוכין והא קמ"ל דבור וחוליתו מצטרפין לעשרה והשתא תרתי למה לי ואור"י דההיא דשבת אצטריך לענין צירוף ארבעה דלא קתני לקמן ואי לאו ההיא דלקמן מההיא דשבת לחוד לא הוה דייק דהוה אמינא דאגב סלע נקט חולית הבור דבכל דוכתא רגיל להזכיר חוליא בהדי סלע: **צריך** סולם ארבעה עשר להתירו. פי' בקונטרס שצריך למשוך רגלי הסולם ארבעה מן הכותל ולא דק דכי משיך ליה י' טפחים נמי מן הכותל שהוא שיעור גובה הכותל יגיע ראש הסולם לראש הכותל דארבעה עשר הוא שיעור אלכסון של י' על י' דכל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא וכן פי' ר"ח: **רב** יוסף אמר י"ג ומשהו אביי אמר אפילו י"א ומשהו. וא"ת אם תרחיק רגלי הסולם מן הכותל עשרה טפחים וראש הסולם תסמוך לכותל על כרחך יהיה ראש הכותל גבוה מן הסולם יותר מטפח לרב יוסף ויותר משלשה טפחים לאביי שהרי אם לא היה הסולם אלא י' טפחים ממה נפשך הוה מתרחק יותר מד' טפחים שהרי יפול הסולם לגמרי לארץ וגם אין נראה דלרב יוסף ואביי נמי נשען ראש הסולם לראש הכותל אלא שמקרבין רגלי הסולם יותר מלשמואל ולאביי יהיה קרוב לזקוף דלמה להן למינקט האי שיעורא ולמה הזכירו רב יוסף ואביי אותו משהו אלא נראה לר"י דלסימנא בעלמא נקטי' הכי דלעולם צריך להרחיק הסולם כשיעור גובה שנשען על הכותל ושלא יהא גובה הכותל מן הסולם טפח לרב יוסף ולאביי שלשה טפחים כשיעור לבוד ולרב יוסף סגיא במשהו ושלש עשרה פחות שני חומשין שהוא אלכסון של ט' על ט' ולאביי במשהו ועשרה טפחים פחות חומש שהוא אלכסון ז' על ז':

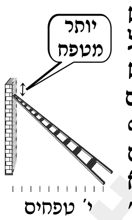

אמר שמואל לא ידע בו'. אליבא דרב קאמר אבל שמואל גופיה סבר דסולם זקוף אינו ממעט דהא בעי סולם י"ד:

סולמות של בבל אין צריכין קבע. אע"ג שאין להם ד' חווקין דכובדן קובען ולא כמו שפירש רבינו שמואל דהיינו סולם צורי דלעיל דאם כן לא ה"ל למימר סולמות של בבל ועוד דאההיא דלעיל ליכא מאן דפליג והכא אמרינן סולמות לא:

חקק

חקק

מסורת הש"ס

א) שבת דף צט. [לקמן צט:], ב) [לרב קרי הכי משום חשיבות ועי' פרש"י בחולין לח. ד"ה לאבא וכו' ומ"ש תוס' שם וכן עוד בפרש"י יבמות נז: ד"ה מודה ובתוס' שם ד"ה אמר שמואל ועי' רש"י שבת נג. ד"ה אבא וברכות מז. ברש"י ד"ה אלו], ג) [דף עז:],

לעזי רש"י

קבילי"א [קיביל"א]. יתד, וו, זיז.

מוסף רש"י

בור וחולייתה. סביביו וסך הכל גבוה י' מקרקעית הבור רה"י (לקמן צט:). מצטרפין לעשרה. לשוית הבור רשות היחיד ואם הוציא מתוך אוגן חוליא חייב (שבת צט.).

עין משפט נר מצוה

יט א ב ג מיי' פ"ג מהל' עירובין הל' ו טוש"ע סימן שעב סעיף יג:

כ ד ה ו מיי' פי"ד מהלכות שבת הלכה ט:

ז [מיי' פט"ו מהל' שבת הל' ט טוש"ע א"ח סי' שנד סעי' א]:

כא ח מיי' פ"ג מהל' עירובין הלכה ג טוש"ע א"ח סי' שעב סעיף ח:

כב ט י מיי' שם הלכה ז:

כג כ ל מיי' שם טור ש"ע שם סעיף יג:

רבינו חננאל

זיז היוצא מן הכותל והניח עליו סולם כל שהוא. כלומר אפי' אין בסולם ד', ממעט. ולא אמרנא אלא דאנחיה עליה דזיז, אבל אשוויה אשוויה לא ממעט, דאמרינן אפתויי הוא דקא מפתי ליה לזיז. פי' אם נתן הסולם בכותל עם הזיז, יש לומר הזיז הרחיב ואינו ממעט דהא לא משתמש בסולם זה על גבי הכותל, אלא הסולם לעלות בזיז הוא נותן בעת שנתנו בצד הזיז עם הכותל. אמר רב נחמן כותל י"ט טפחים גובהו זיז אחד ממעט אותו. כלומר נותנו למעלה בכותל בט' טפחים וחצי ונמצא בגובהה של כותל כט' טפחים וחצי ממועט נשארו מן הכותל ט' טפחים אחרין וחצי טפח, כיון שאינן י' טפחים אינו אוסר. אבל אם גובהו של כותל עשרים טפחים אינו ממעטו אלא שני זיזין, זיז אחד בי' טפחים והסולם ממעטו, כאילו קרקע הוא עד אותו הזיז וצריך זיז אחר בעשרין. ויש אומרים סולם נתון על כל זיז וזיז. אמר רב חסדא והוא שהעמידן, אילו זיזין זה שלא כנגד זה והסולמות עליהן. ואם היו הזיזין רחבין ד' טפחים שיכול להשתמש בהן אין צריך. אמר רב הונא עמוד ברשות הרבים גבוה י' ורחב ד', ונעץ בו יתד כל שהו ממעט. ונעתק מרשות היחיד ונעשה ככרמלית. ולא אמרן אלא בזמן שהיתד גבוה מן הקרקע ג' טפחים. אביי ורבא דאמרי מרשות היחיד אפי' גבוה ג' טפחים לא מידי הוא, כלומר אינו ממעט. רב אשי אמר אע"פ שאינה גבוה ג' אפשר (דלית) [דתלי] ביה מידי כגון מחצלת וממעט. א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי דאע"פ שאין גבוה היתד ג' טפחים חזי לאישתמושי ביה אפשר (דלית) [דתלי] ביה מידי. אם מלאו לזה עמוד כולו יתדות להשתמש בו מהו. א"ל לא שמיעא לך הא דר' יוחנן בור וחוליתה מצטרפין לעשרה. אמאי והא לא קא משתמש

רבינו חננאל (המשך) ליה בבור, כמו החוליא שהבור רחב מלמטה והחוליא צרה. אלא מאי אית לך למימר דמנח מידי כגון מחצלת ומשוה הבור צר כמו החוליא ומשתמש, הכא נמי בעמוד שהוא מלא יתידות מנח מידי עלייהו ומשתמש. כיון שאמר כי הסולמות ממעטין ומתירין לשתי החצירות לערב אחד, הוצרך שמואל לומר כמה יהא גובהו של סולם שהוא ממעט בכותל. ואמר כותל שגובהו י' טפחים צריך סולם י"ד טפחים גובהו. פי' כיון דקיימא לן כי עודף האלכסון על המרובע שני חומשין כדגרסי' כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא. והסולם לעולם שאינו נסמך על הכותל לעלות בו אלא באלכסון, אבל זקוף אין דרך לעלות. ולפיכך אמר כותל י' צריך להיות סולם כדי גובהו של כותל, וישפיעהו כלפי חוץ באלכסון. ולפיכך צריך כדי גובה כל הסולם ויתרון אלכסונו. וכיון שהכותל י' טפחים וכל טפח צריך יתרון למידת דאלכסון שני חומשין, נמצא (ה)שיעור הסולם י' טפחים ושני חומשין לכל טפח, הרי י' טפחים ועשרין חומשין, עשרין חומשין הרי ד' טפחים, נמצא גובה הסולם י"ד טפחים. רב יוסף אמר אפי' י"ג טפחים ומשהו דיי. שאין דרך להשפיעו זה כולו. ופחות מטפח לא חשיב. אביי אמר אפי' אין בסולם אלא י"א ומשהו ומעמידו בראשו של כותל בפחות מג' וכל פחות מג' כלבוד דמי. וכאילו בראש הכותל הוא סמוך, הילכך בי"א ומשהו דיי לו. רב הונא בריה דרב יהושע אמר אפי' ז' ומשהו. קסבר אפי' סולם זקוף ממעט וכל פחות מג' כלבוד דמי הילכך בז' טפחים ומשהו סגיא. אמר רב סולם זקוף ממעט ולא ידענא מאי טעמא. כלומר והלא אין דרך בני אדם לעלות כך. וא"ל שמואל מידי דהוה אאיצטבא על גבי איצטבא שהן זקופות וממעטות. דקלין שבבבל וסולמות שבבב[ב]ל אין צריך לקבען, אלא כיון שנתנו על גבי הכותל ממעטין שכבידן קובען הואיל ואין ניטלין בשבת מפני הכובד שלהן. בעא מיניה רב יוסף מרבה סולם מיכן וסולם מיכן וקשין באמצע, בין ב' הסולמות מהו. ופשט ליה אין כף הרגל עולה בהן וממעטת.